

Башлангыс дөйөм белем биреү буйынса
“Туған(башкорт) телендә әзәби укыу” укыу предметының
эш программаһына аннотация

Дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телен туған тел буларак өйрәнәү буйынса программа федераль дәүләт стандарттарында куйылған талаптар һәм һөзөмтәләр, Башкортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан расланған «Башкорт теленән программа» (Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең I-IX кластары өсөн. Төзөүселәре : Толумбаев Х. А., Дәүләтшина М.С., Ғәбитова З. М., Усманова М. Г.- Ижевск: «Книгоград», 2008), укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 1-4 кластары өсөн “Туған (башкорт) тел һәм әзәбиәт” предметы буйынса белем биреү өлгөлө программалары. – Өфө: Китап, 2017 нигезендә төзөлдө.

Укыу - укытыу-методик комплекттары:

- 1) Ф.Ф.Мортазина, З.Ғ.Нафикова. Башкорттеле: Укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 2 –се классы өсөн туған (башкорт) телен һәм әзәбиәтен өйрәнәү өсөн укыу кулланмаһы. – Өфө :Китап, 2018й.;
- 2) Ф.Ф.Мортазина, З.Ғ.Нафикова. Башкорттеле: Укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 3 –сө классы өсөн туған (башкорт) телен һәм әзәбиәтен өйрәнәү өсөн укыу кулланмаһы. – Өфө :Китап, 2017й.;
- 3) Ф.Ф.Мортазина, З.Ғ.Нафикова. Башкорттеле: Укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 4 –се классы өсөн туған (башкорт) телен һәм әзәбиәтен өйрәнәү өсөн укыу кулланмаһы. – Өфө :Китап, 2017й.;

Туған (башкорт) телендә әзәби укыуға өйрәтәүҙең максаты һәм бурыстары:

- Укыусыларҙа башкорт телен өйрәнәүгә ҡарата ыңғай ҡараш, хөрмәт һәм һөйөү тәрбиәләү; уның кешеләр менән аралашыу сараһы, йәшәйештә яңы аң-белем алыу сығанағы: кешелек донъяһында ҡабул ителгән әхлаки-әзәп һәм этик нормаларҙы үзләштерәүгә ярҙам итеүсә киммәтле комарткы икәнлеген балаларға төшөндөрөү;
- Аралашыу максатына һәм шарттарына ярашлы телмәр ағышын башкорт телендә әйтелгәндә аңлы рәүештә ҡабул итергә, тейешле тел сараларын кулланып, яуап ҡайтарырға, фекер йөрөтөргә өйрәтәү;
- Диалогта ҡатнашып, үзфекерен әйтергә, ябай ғына монолог ҡороп һөйләргә, кескәй генә күләмле текстарҙы һүрәтләү, хикәйәләү һәм фекерләү формаһында төҙөп язырға өйрәтәү;
- Көндәлек тормошта һәм аң-белем алыу процесында башкорт телен үз-ара аралашыу ҡоралы буларак үзләштерәү; язма һәм һөйләү телмәре аша аралашыуға әҙер булыу һәләтен формалаштырыу һәм үстөрөү.

Туған (башкорт) телендә әзәби укыу предметын өйрәнеүзә планлаштырылған
һөзөмтәләр

Шәхси һөзөмтәләр:

- Бала үзен Башкортостандың һәм Рәсәйзәң бер вәкиле итеп күзаллай, уларзың тарихына, мәзәниәтенә битараф булмаған шәхес булып үсергә тырыша;
- Телде халыктарзың милли комарткыһы, мәзәни байлығы итеп кабул итә;
- Башкорт теленең рус теле менән бер рәттән республиканың дәүләт теле һәм кешеләр менән аралашыу коралы икәнлегенә төшөнә;
- Туған телдә яза һәм һөйләү белеү кешене мәзәни яктан билдәләүсә күрһәткес икәнлеген аңлай;
- Программала каралған башкорт әзәби теленең нормаларын (орфрәпия, лексика, грамматика) һәм үз-ара аралашыу этикетын үзләштерегә теләге барлыкка килә;
- Төрлө аралашыу осрактарында ололар һәм тиҫтерзәре менән тейешле этикет кағизәләрен һаклап, ыңғай мөнәсәбәттә эш итә белә башлай;
- Башкорт телендә һөйләшеү һәм аралашыу кимәле буйынса үз-үзенә бирергә өйрәнә.

Метапредмет һөзөмтәләре:

- Башкорт телендә яңғыраған телмәрзә (ололарзың, тиҫтерзәренәң һөйләүе, балалар өсөн радио һәм телевизион тапшырыузар, компьютер саралары аша бирелгән текстарзы һ.б.) таний, аңлай, тейешенсә кабул итә белә;
- Бирелгән темаға диалог корә ала, һорәузарға кыска йәки тулыһынсаяуап кайтара белә. Диалогты башлай йәки дауам итеп алып китә ала;
- Алдан әзерләнеп йәки әзерлекһез тексты етез, аңлы рәүештә һәм тасуири укый ала. Текстың йөкмәткәһен кыскаса йәки ентекләп, йәһиһә һайлап алып һөйләп бирә ала;
- Бер нисә предметты йәки күренеште ябай ғына рәүештә сағыштырып, телдән һәм язып күрәтләй ала;
- Телдән һәм язма рәүештә котлау, сакырыу кағызы, хат төзөй белә;
- Укыу эшмәкәрлегенә бәйлә ябай ғына һөйләмдәр менән үз фекерен әйтә һәм үзенәң дәрәслөгөн иҫбатлай ала;
- Эшен үз аллы тикшереп, баһалай белеү һәләтенә әйә була;
- Әзәби әсәрзәр йәки сюжетлы күрәт буйынса бирелгән темаға үзенәң тормош тәжрибәһенә таянып, кескәй генә текст (инша) яза белә;
- Башкарған проект эше тураһында телдән отчет бирә, йәки презентация һ.б. буйынса һөйләй ала;
- Кроссвордтар, ребустар, йомактар сисә белә.

Предмет һөҙөмтәләре:

- Башкорт телендә әйтелгәнде тыңлап аңлай;
- Һөйләү һәм язма телмәрҙең айырмаларын белә;
- Телмәр этикетын һаклап һаулыҡ һораша, хушлаша, ғәфү үтенә, рәхмәт әйтә, һиндәйҙер үтенес менән мөрәжәғәт итә белә;
- Текст төрҙәре буйынса (уҡып-өйрәнеү тексы, фәнни-популяр, әҙәби текстар) айыра белә;
- Текстты өлөштәргә бүлөү, уларҙы исемләү өстөндә үз аллы эшләр белә;
- Текска план төҙөп, план буйынса уның йөкмәткеһен һөйләр белә;
- Башкортсанан рус теленә йәки, киреһенсә, рус теленән башкорт теленә тәржемә итә ала;
- Төрлө телмәр эшмәкәрлегендә (тыңлау, һөйләү, уҡыу, яҙыу) үз эшен баһалау, кәрәк булһа, хатаһын төҙөтә беләү эштәрен үтәр ала;
- Изложениенң һәи иншаның ябай ғына төрҙәрен яҙа белә;
- Аңлатма, орфографик һүзлектәр куллана белә;
- Яҙыу барышында хәрәфтәрҙең, һүзҙәрҙең дөрөс яҙылышын тикшереп, хатаны төҙөтә белә;
- Проект эштәрен башкарғанда мәғлүмәтте үзгәртә, сағыштыра, һуңында һығымта яһай белә.

Дөйөм беләм биреү учреждениеһының базис уҡыу планына ярашлы. Мәктәп уҡыу планына ярашлы “Туған (башкорт) телендә әҙәби уҡыу” предметына 2-4 кластарҙа бөтәһе 105 сәғәт бүленә.

2 класс	азнаһына 1 сәғәт	йылына 35 сәғәт
3 класс	азнаһына 1 сәғәт	йылына 35 сәғәт
4 класс	азнаһына 1 сәғәт	йылына 35 сәғәт

Эш программаһы үз эсенә уҡыу предметының йөкмәткеһен, тематик планды ала.